

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
В МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ГАЛУЗІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Автори-укладачі :
Роєнко Л.М. Торчинська Т.А.

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету початкової освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 2 від 27.09.2018)*

**Технології навчання в мовно-літературній галузі початкової
школи** : навчально-методичний посібник для самостійної роботи
/ Автори-укладачі : Л.М. Роєнко, Т. А. Торчинська. – Умань ,
2018. – 149 с.

Навчально-методичний посібник містить методичні вказівки для самостійної роботи студентів при вивченні курсу «Теорія і технології вивчення освітньої галузі «Мова і література».

Мета посібника – допомогти студентам спеціальності «Початкова освіта» оволодіти перспективними технологіями навчання української мови та літературного читання у початковій школі. Структура кожної теми містить коротку, але необхідну інформацію щодо застосування окремих педагогічних технологій у мовно-літературній галузі та спрямована на розвиток цілісного мислення студентів і практичне формування методично-технологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Рецензенти:

Комар О.А., док. пед. н., професор кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Волошина Г.П., канд. пед. наук, доцент кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Теоретичні засади застосування перспективних педагогічних технологій на уроках мови та літературного читання у початковій школі	5
Тема 2. Технології раннього та інтенсивного навчання. Навчання грамоти за технологією М.Зайцева і Г.Домана	19
Тема 3. Нетрадиційні методика удосконалення навички читання	33
Тема 4. Ігрова технологія на уроках української мови та літературного читання	46
Тема 5. Технологія диференційованого навчання на уроках української мови та літературного читання	56
Тема 6. Технологія інтерактивного навчання в сучасному освітньому процесі	66
Тема 7. Особливості інтерактивного навчання на уроках української мови та літературного читання у початковій школі	73
Тема 8. Технології розвитку творчої особистості Г.Альтшуллера	85
Тема 9. Прийоми фантазування Джанні Родарі як засіб розвитку творчої особистості	97
Тема 10 Технології розвитку критичного мислення на уроках української мови та літературного читання	106
Тести для підсумкового контролю з дисципліни «Теорія та технологія вивчення галузі «Мова та література»	123
Список використаних джерел	146

ВСТУП

Соціальне замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави вимагає від школи підготовки молодого покоління, здатного самостійно розв'язувати численні життєво важливі питання, бути соціально активними, осмислювати події, вміти критично мислити, використовувати знання для розв'язання реальних проблем. Це, у свою чергу, вимагає нових методів навчання, нестандартних форм організації освітнього процесу, які останнім часом усе частіше пов'язують із використанням педагогічних технологій, що забезпечують високу якість навчання, виховання і розвитку учнів

У теорії та практиці початкової освіти накопичено значний педагогічний досвід використання ефективних технологій, вивчення й узагальнення якого є важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. З цією метою розроблено курс, який допоможе опанувати перспективними технологіями навчання української мови та літературного читання у початковій школі. У зміст курсу включено ті інноваційні технології, які мають добре розроблену науково-теоретичну основу і вже набули визнання серед учителів та дидактично й методично забезпечені.

Навчальна діяльність з цього курсу проводиться у формі практичних занять і самостійної роботи студентів. Орієнтовне коло теоретичних питань до кожної теми і рекомендована література можуть бути розширені, доповнені студентом самостійно.

Технологічна компетентність майбутнього вчителя початкової школи має формуватися під впливом творчорозвивального середовища. На заняттях необхідно розглядати дискусійні питання комплексного характеру, які мають важливе значення для курсу української мови та літературного читання у початковій школі.

Посібник призначений передусім для самостійної роботи студентів спеціальності «Початкова освіта»

Готуючись до практичного заняття, необхідно опрацювати теоретичний матеріал, рекомендовану літературу, підготуватись до обговорення питань в дискусії.

Виконуючи завдання практичного блоку заняття, варто критично й творчо ставитися до теоретичного матеріалу, ставити за мету розвиток аналітичних здібностей. Під час підготовки до заняття необхідно враховувати специфіку уроків української мови та літературного читання у початковій школі побудованого за технологічними принципами, опанувати вміння проектувати уроки за кожною із зазначених технологій навчання.

Тема 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Теоретичні питання для обговорення в аудиторії

1. Педагогічна технологія, ознаки педагогічної технології.
2. Технологічна компетентність учителя початкової школи (сутність, необхідність, специфіка формування).
3. Особливості організації освітнього процесу навчання, побудованого за технологічними принципами.
4. Характеристика освітньої мовно-літературної галузі початкової школи (за Державним стандартом початкової освіти).
5. Спектр навчальних технологій для навчання української мови та літературного читання у початковій школі

Запитання для дискусії

1. Обґрунтуйте необхідність переведення сучасної мовної-літературної освіти на технологічний рівень?
2. У чому відмінність педагогічної технології від методики?
3. Які чинники спонукають учителів використовувати в початковому курсі української мови та літературного читання інноваційні технології навчання?

Інформаційний блок

Педагогічні технологія, ознаки педагогічної технології. Визначень поняття «педагогічна технологія» існує багато. Так, деякі учені визначають педагогічну технологію як цілісну педагогічну систему, складовими якої є цілі, зміст, методи і засоби, послідовність дій суб'єктів і об'єктів освітнього процесу.

Педагогічна технологія (грец. *techne* – майстерність і *logos* – слово, вчення) – сукупність психолого-педагогічних настанов, які визначають

спеціальний підхід і сукупність форм, методів, способів, прийомів, засобів (схем, креслень, діаграм, карт) в освітньому процесі¹.

ЮНЕСКО трактує педагогічну технологію як системний метод створення, застосування процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії з метою оптимізації форм освіти.

Педагогічна технологія – науково обґрунтована педагогічна (дидактична) система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат².

Технологія навчання (педагогічна технологія) – новий (з 50-х років) напрям педагогічної науки, що займається конструюванням оптимальних навчальних систем, проектуванням навчальних процесів³.

За рівнем застосування в педагогічному процесі технології поділяють на: загальнопедагогічні (застосовуються до всіх навчальних дисциплін); предметнометодичні (враховують специфіку вивчення окремого предмета); локальні або внутрішньопредметні (враховують специфіку певної теми чи проблеми, стосуються окремого виду діяльності на занятті) – модульно-локальні мезотехнології і мікротехнології.

Ознаками педагогічної технології є:

- концептуальність (кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, яка забезпечує філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей);

- системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи: логіку процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність);

- керованість, яка передбачає діагностичне планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів;

- ефективність (педагогічні технології існують у конкретних умовах і повинні бути ефективними за результатами і оптимальними витратами, гарантувати досягнення певного стандарту навчання);

¹ Педагогіка : курс лекцій / Б.Т. Лихачев ; под ред. В.А. Сластенина. – М. : Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 2010. – 647 с

² Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2004. – С.184

³ Веретено Т.Г. Загальна педагогіка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С.119

- відтворюваність, що уможливорює застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах іншими суб'єктами.

Технологічність початкового навчання мови та літературного читання як чинник їх модернізації. На сучасному етапі розвитку мовної освіти значна роль відводиться технологічному підходу до організації освітнього процесу тому, що це сприяє цілеспрямованому синтезу методів навчання, відкриває нові можливості для методичної варіативності в організації особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу.

Поняття технологічного підходу у сфері педагогічної теорії і практики (С. Бондар, С. Гончаренко, С. Пальчевський, О. Пехота, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, С. Сисоєва, П. Сікорський та інші) визначається як орієнтація навчально-виховного процесу на гарантований освітній продукт заданого зразка.

Технологічний підхід у контексті шкільної мовної освіти важливо розглядати з таких теоретичних позицій: технологічні дії в навчанні мови – це сукупність послідовних кроків від визначення цілей формування мовної особистості, попереднього проектування моделі навчально-виховного процесу з мови (навчальних ситуацій, уроків, позакласних заходів) до реалізації на практиці поставлених завдань, з подальшою оцінкою та аналізом досягнутих результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів; сучасні технології у сфері мовної освіти – навчальні системи, які відповідають найновішим досягненням дидактики, лінгвістики, теорії і практики навчання мови; вибір технології навчання залежить від мети, особливостей предметно-тематичного змісту навчальної діяльності учнів, рівня індивідуального розвитку, пізнавально-комунікативного досвіду школярів, методичної майстерності вчителя.⁴

Одним із пріоритетних завдань шкільної мовної освіти є модифікування загальнопедагогічних технологій в конкретні методичні моделі. Незважаючи на це, дуже часто в масовій практиці навчання мови переважає формальний, деякою мірою спрощений, підхід, недооцінюється роль української мови у формуванні духовної, гармонійно розвиненої мовної особистості, обмежено застосовуються нові технології навчання учнів.

⁴ Кучерук О.А. Технологічний підхід до методів навчання мови. //vuzlib.com/content/view/406/84

Причини такої проблемної ситуації знаходимо в поясненні С. Бондар: «...у вчителя до цього часу існує психологічний бар'єр до нового, інноваційного. Цей бар'єр проявляється у його скутості, як у мисленні, так і в діях», а також дається ознаки недостатня поверхова обізнаність учителів з новими педагогічними технологіями, їх широкою різноманітністю.⁵

О. Рудницька зазначає, що: «... всі нововведення залишаються нереалізованими, якщо домінують інформативні методи навчання, якщо залишається незмінною педагогічна технологія, яка не спрямовується на розвиток особистісного досвіду суб'єктів освітнього процесу».⁶

Необхідність застосування технологічного підходу до мовної освіти на сучасному етапі розвитку вітчизняної школи зумовлюється суперечностями між:

- недостатніми розвивальними можливостями традиційної системи навчання і сучасною соціальною потребою у формуванні цілісної гармонійно розвиненої особистості;
- традиційною системою навчання, спрямованою на формування базових мовних, мовленнєвих знань, умінь, навичок, і об'єктивною потребою у застосуванні нового педагогічного досвіду, інноваційних технологій навчання, орієнтованих на розвиток духовної сфери, посилення комунікативного аспекту у формуванні мовної особистості;
- традиційною системою навчання мови, розвитку мовлення та інтенсивним розвитком інформаційних технологій;
- повільним темпом навчальної діяльності учнів середнього рівня і підвищеним інтересом до мови в обдарованих дітей, пізнавальною активністю учнів високого рівня;
- наявним рівнем навчальних досягнень учнів у сфері мовної освіти і об'єктивною потребою в постійному самовдосконаленні, самонавчанні, саморозвитку.

В умовах сучасної педагогічної парадигми, змін у змісті шкільної україномовної освіти актуальності набуває проблема підготовки вчителя-словесника, який володіє креативним, інноваційним мисленням,

⁵ Бондар С. Компетентність особистості - інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – 2003. – №2. – С. 8-9.

⁶ Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2005. – 360 с

перспективними педагогічними технологіями, є активним суб'єктом особистісного розвитку й професійного зростання. До того ж, активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в освіті зумовлює потребу подальшого розроблення цієї проблеми на якісно новому рівні, із застосуванням інноваційно-процесуальних підходів в організації лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Технології у навчанні мови та літературного читання – це сукупність послідовних кроків від визначення цілей формування мовної особистості, попереднього проектування моделі навчально-виховного процесу з мови (навчальних ситуацій, уроків, позакласних заходів) до реалізації на практиці поставлених завдань, з подальшою оцінкою та аналізом досягнутих результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів; сучасні технології у сфері мовної освіти – навчальні системи, які відповідають найновішим досягненням дидактики, лінгвістики, теорії і практики навчання мови; вибір технології навчання залежить від мети, особливостей предметно-тематичного змісту навчальної діяльності учнів, рівня індивідуального розвитку, пізнавально-комунікативного досвіду школярів, методичної майстерності вчителя.

Вибираючи педагогічну стратегію і тактику, важливо враховувати такі пріоритетні напрямки технологічного підходу до організації процесу навчання мови:

- особистісно орієнтований (формування мовної особистості школяра як активного суб'єкта навчального процесу в різних видах мовленнєвої діяльності; для реалізації особистісно орієнтованого змісту навчання мови можна застосовувати різні технології, спрямовані на розвиток лінгвістичного світогляду, зв'язного мовлення й духовного начала нового покоління);
- системно-змістовий (розгляд мови як цілісної системи з урахуванням мовних і екстралінгвальних чинників, що впливають на функціонування мовних одиниць; при цьому особлива роль відводиться когнітивним методам, структурному аналізу слів, словосполучень, речень, тексту);
- філологічний (міждисциплінарний, пов'язаний з мовознавством і літературознавством; для реалізації цього напрямку показовими є інтегровані технології розвитку мовлення учнів);
- культурологічний (поетапне розширення соціокультурних і

лінгвокультурологічних знань шляхом орієнтації навчальних технологій на загальнолюдські і національні цінності, використання системи методів, спрямованих на пізнання й розуміння навколишньої картини світу через призму культурологічних понять – духовність, естетичний смак, етичні норми, моральні цінності, культура мовлення тощо);

– комунікативно-діяльнісний (моделювання на заняттях з мови життєвих і уявних соціально-комунікативних ситуацій, які стимулюють спілкування; використання контекстуально-інтерпретаційного аналізу тексту, аналізу монологічного, діалогічного мовлення; домінування діалогічних методів навчання);

– продуктивний (застосування різних комбінацій поєднання методів – алгоритмічних, евристичних, креативних тощо);

– залучення учня до активної самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на створення навчального продукту з подальшою рефлексією й осмисленням навчальної діяльності).

Зміст мовно-літературної галузі у школі має відповідати позитивному запланованому результату й розкриватися у процесі виконання послідовних взаємопов'язаних технологічних дій, спрямованих на формування комунікативної компетентності школярів. Лише за таких умов навчання буде якісним і продуктивним. У зв'язку з цим технологічний підхід до методів організації навчання у мовно-літературній галузі передбачає логічну послідовність взаємопов'язаних етапів:

1) чітке формулювання навчальних, розвивальних і виховних цілей, конкретизація їх з урахуванням специфіки теми, мовної, мовленнєвої, соціокультурної і діяльнісної змістових ліній і запланованого результату;

2) визначення, з одного боку, індивідуальних особливостей учнів, рівня їхніх мовних, мовленнєвих знань, умінь, пізнавального досвіду, а з іншого – лінгводидактичних умов і низки ефективних навчальних дій, методів, орієнтованих на практичне досягнення запланованого результату;

3) добір тематичного дидактичного матеріалу, проектування відповідно до заздалегідь визначених цілей організаційної моделі заняття з мови та літературного читання – оптимальних форм, методів, навчальних технологій;

4) покрокова реалізація поставлених цілей, спрямування процесу формування мовної особистості на досягнення позитивних результатів;

5) оцінювання поточних результатів, корегування системи форм, методів і засобів навчання української мови та літературного читання з огляду на показники виконання поставлених завдань;

б) підсумкова оцінка й аналіз кінцевих результатів навчання та способів їх досягнення⁷.

Складові процесу мовної освіти в школі мають забезпечити розвиток не тільки зовнішніх показників рівня мовних, мовленнєвих умінь та інших навчальних здобутків учнів, а й внутрішніх пізнавальних потреб, особистісних утворень, ціннісних орієнтацій шляхом ефективного використання доступних методів, перспективних технологій навчання, спрямованих на включення учня в активну навчально-пізнавальну діяльність з метою досягнення заданого кінцевого результату.

Методи навчання мови здійснюють дидактичний вплив не поодиноці, а сукупно; вони тісно взаємопов'язані, часто взаємопроникають один в інший, у результаті чого можуть скласти цілісне процесуальне новоутворення – технологію, спрямовану на формування компетентної мовної особистості. У межах конкретної навчальної технології система методів набуває якісно нового змісту. Отже, функціональна система методів навчання української мови – це практична лінгводидактична технологія, тобто технологія навчання мови, що ґрунтується на сукупності методів, форм, засобів, які в конкретних навчальних умовах дозволяють педагогу, урахувавши індивідуальні потреби учнів, забезпечити, з одного боку, суспільні потреби в національно свідомій, духовно багатій, комунікативній мовній особистості, а з іншого – актуальний рівень власне предметної підготовки школярів.

Упровадження інноваційних педагогічних технологій підвищує кваліфікаційний рівень учителя, змушує відходити від стереотипів при викладанні дисциплін.

Особливості організації освітнього процесу, побудованого за технологічними принципами. Організація навчального процесу, спрямована на вирішення наявних суперечностей через застосування перспективних технологій.

Використання технологічного підходу в освітньому процесі вимагає урахування цілої низки принципів, зокрема таких:

⁷ Кучерук О.А. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя української мови

1. Орієнтація на позитивні якісні зміни чинних процесів діяльності.
2. Моделювання структури та змісту діяльності.
3. Принцип системності, змістової та структурної цілісності.
4. Гармонійної взаємодії всіх елементів уроку.

5. Керованості й поетапності реалізації процесу. Цей принцип вимагає точного планування явних цілей за їхньою пріоритетністю, передбачення умов та обмежень їхньої реалізації, контроль процесу й результатів шляхом точного планування цілей, розроблення системи проміжних (часткових) цілей і завдань за етапами діяльності. Останнє дає змогу контролювати результати, які є складовими елементами комплексної мети.

6. Наукової обґрунтованості, зростанням складності на кожному наступному етапі розвиваючої діяльності. Цей принцип вимагає під час моделювання навчальної діяльності спиратись на існуючі наукові знання, у яких сконцентовано перевірений практикою колективний досвід попередніх поколінь. Це підтверджується даними психології та дидактики, які свідчать про можливість значного розширення пізнавальних здібностей у процесі навчання. Принцип науковості тісно пов'язаний з вимогами доступності та зростаючої посильної складності процесу навчання. Це вимагає доцільного розумового та фізичного напруження суб'єктів діяльності, що за умови накладання кожного нового знання на існуючий конкретний досвід забезпечує постійний розвиток учасників пізнавального процесу.

7. Постійного зворотного зв'язку, співвіднесення мети й результатів. За використання технологічного підходу в освітньому процесі зворотний зв'язок здійснюється через моніторинг процесу й результатів навчання через проведення анкетувань, письмових опитувань, індивідуальних бесід, аналізу оцінок та виконаних робіт. Результати навчання можуть бути отримані в таких аспектах: відмітки учнів, морально-психологічний клімат у групі на заняттях, рівень сформованості вмінь, характерний для даного предмету.

8. Свідомості та творчої активності учасників. Цей комплексний підхід вимагає створення умов для позитивного емоційного фону діяльності, колективного характеру праці, урахування індивідуальних особливостей учасників. Оптимальне співвідношення керування та свідомої творчої праці в процесі діяльності забезпечує узгоджене

розуміння цілей, ролей, намірів та загальне підвищення ефективності діяльності. Складність і протиріччя даного принципу полягає в тому, як поєднувати активність, самостійність, ініціативність учасників освітнього процесу та керування ним. Вирішення цієї проблеми має конкретний характер та здійснюється через особливості культури колективної взаємодії, етичні погляди та звички, сформовані в процесі спільної діяльності.

З урахуванням вищезазначених принципів, науковцями визначена низка вимог стосовно організації особистісно орієнтованого навчання в умовах технологічного підходу:

1. Актуалізація суб'єктного досвіду школярів.
2. Спілкування на уроці (монолог, діалог, полілог).
3. Форми роботи: фронтальна, індивідуальна, парна, групова, кооперативна.
4. Варіативність завдань репродуктивного, частково-пошукового, дослідницького, творчого характеру.
5. Урахування індивідуальних пізнавальних можливостей, темпу і стилю навчальної діяльності учнів.
6. Рівень диференціації домашніх завдань, можливість вибору.
7. Створення ситуації успіху на уроці.

Характеристика освітньої мовно-літературної галузі початкової школи (за Державним стандартом початкової освіти). Метою мовно-літературної є розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва. Зазначена освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів. Метою вивчення української мови, мов національних меншин як мов навчання є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду. Особливість мови навчання полягає в тому, що вона є не тільки навчальним предметом, а і найважливішим засобом навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших предметів початкової загальної освіти. Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

– формування в учнів мотивації вивчення мови – забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма);

– формування комунікативних умінь – опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної систем кожної з мов навчання – соціально-культурний розвиток особистості;

– формування вміння вчитися.

З урахуванням мети і завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна. Основною змістовою лінією є мовленнєва. При цьому мовна, соціокультурна і діяльнісна змістові лінії спрямовані на забезпечення мовленнєвої.

У Державному стандарті зазначається, що «метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей»⁸.

В документі визначено такі вимоги до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної галузі:

«Здобувач освіти:

– взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

– сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду;

– висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови;

⁸ Державний стандарт початкової освіти (2018 р.)

– досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх»⁹.

«Здобувач освіти:

– сприймає інформацію, висловлену іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, та критично оцінює таку інформацію;

– розуміє прочитані іноземні тексти різних видів для отримання інформації або емоційного задоволення, використовує прочитану інформацію та критично оцінює її;

– надає інформацію, висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу, використовуючи іноземну мову»¹⁰.

Реалізація зазначеного у Державному стандарті компетентнісного підходу потребує оновлення навчально-методичного забезпечення навчального процесу, тобто створення нових підручників, посібників, дидактичного матеріалу, мультимедійних засобів тощо.

Спектр навчальних технологій для навчання української мови та літературного читання у початковій школі. У сучасній дидактиці представлені найрізноманітніші технології. Враховуючи те, що педагогічна технологія торкається тактики досягнення освітніх цілей, а основними в навчально-виховному процесі є такі елементи, як мета і спосіб її досягнення, розподілимо види загальнопедагогічних технологій, які мають широкі перспективи застосування в шкільному курсі української мови та літературного читання: технології раннього та інтенсивного навчання, нетрадиційні методики навчання читання, технологія диференційованого навчання, ігрова технологія, інтерактивна технологія навчання, ТРВЗ-технологія, технологія розвитку критичного мислення.

До технологій раннього та інтенсивного навчання грамоти належать методики Г. Домана та М. Зайцева, які засновані на визнанні неабияких можливостей дитини в сприйманні та засвоєнні на чуттєвій основі знань про навколишній світ. Створена сучасна теорія і широка практична програма раннього навчання дітей, зручна для застосування не лише в навчально-виховних закладах, а й у домашніх умовах.

⁹ Державний стандарт початкової освіти (2018 р.)

¹⁰ Там же.

Нетрадиційні методика навчання читання необхідні тоді, коли результати традиційного навчання не задовольняють якість навички читання. Існує багато найрізноманітніших методик, і завдання вчителя – обрати найефективнішу для навчання дітей читанню.

Технологія диференційованого навчання – така організація освітнього процесу, при якій створюються умови, які дають змогу кожному учневі розкрити всі свої потенціальні навчальні можливості. Суть диференційованого підходу не в тому, щоб полегшити зміст матеріалу, а в знаходженні самостійного шляху, яким учень повинен прийти до кінцевої мети – до самостійного виконання завдання.

Ігрова технологія є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими й захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Цікавість світу гри робить емоційною монотонну діяльність запам'ятовування, повторення, закріплення або засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси й функції дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації. Таким чином, матеріал, що засвоюється учнями, проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність та викликає інтерес до процесу навчання.

Ігри виховують самостійність, формують певні естетичні та світоглядні позиції, співробітництво, комунікабельність. Використання ігрових прийомів є особливо актуальним на початковому етапі навчання української мови та літературного читання. Завдяки грі знімається психологічне навантаження учнів, активізується їхня мовленнєва діяльність, підвищується емоційний тонус, підтримується інтерес до вивчення мови. Тим самим гра сприяє більш інтенсивному й легкому запам'ятовуванню складного граматичного матеріалу.

Результативними вважають уроки української мови та літературного читання з використанням *інтерактивної технології навчання*, яка активізує процес особистісно-зорієнтованого навчання й унеможлиблюють домінування одного учасника освітнього процесу над іншим.

Під час впровадження інтерактивної технології учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами процесу навчання. Вони

спільно визначають мету та засоби діяльності, прогнозують результати навчання. Учитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, координатора роботи груп, фасилітатора дискусій тощо. Саме інтерактивні технології створюють атмосферу співробітництва, сприяють усебічному розвитку кожного зокрема.

ТРВЗ-технологія (теорії розв'язання винахідницьких завдань) це універсальна організаційно-педагогічна та методична система, яка дозволяє поєднувати предметно-пізнавальну діяльність з методами активізації та розвитку мислення, а також творчого вирішення навчальних і соціальних завдань.

ТРВЗ-технологія ставить за мету формування сильного мислення в учнів, виховання творчої особистості, підготовленої до вирішення складних нестандартних завдань в різних галузях людської діяльності.

Технологія розвитку критичного мислення – це педагогічна система, спрямована на формування у школярів аналітичного мислення. Ця технологія має унікальний набір прийомів і технік, які дозволяють на уроці створювати ситуацію мислення. Матеріалом для такої ситуації можуть служити навчальні тексти, параграфи підручників, уривки наукових статей, художні твори, відеофільми.

Мета технології – навчити такого сприйняття навчального матеріалу, у процесі якого інформацію, яку отримує учень, можна розуміти, сприймати, порівняти з особистим досвідом і на її ґрунті формувати своє аналітичне судження. У процесі роботи за даною технологією учень опановує прийоми роботи з інформацією та активне використання їх у самостійній роботі.

Практичний блок

1. Ознайомтеся з різними поглядами на розуміння поняття «технологія» в галузі освіти: Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, с. 64-72. Зробіть до них власний коментар.
2. Укладіть термінологічний словник з теми заняття.
3. Проаналізуйте Державний стандарт початкової освіти щодо запровадження технологічного підходу.
4. Складіть порівняльну таблицю особливостей традиційного та інноваційного навчання.

Рекомендована література

1. Бабанов К.О. Що ж таке технологія навчання? // Шлях освіти. 1999. №3. С.24.
2. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна школа. 2001. №2.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник. Донецьк: Тов. «Юго-Восток, Лтд», 2006. 225с.
5. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови : [навч. посібник] / О.А. Кучерук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 182 с.
6. Кучерук О.А. Технологічний підхід до методів навчання мови. //vuzlib.com/content/view/406/84/
7. Освітні технології : навч.-метод. посібник / [О.М. Пехота, А.З. Піктенко, О.М. Любарська та ін.] ; за ред. О.М. Пехоти. К. : А.С.К., 2004. 256 с.
8. Остапенко Н. М. Технологія сучасного уроку рідної мови: навчальний посібник / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, В. О. Руденко. К.: ВЦ «Академія», 2011. 248 с.
9. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічні технології: Навчальний посібник. Харків: Колегіум, 2005. 224с.
10. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 360 с.
11. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г.К. Селевко. М. : НИИ школьных технологий, 2006. Т. 1. 816 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альтшуллер Г. С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач. Новосибирск, 1986.
2. Бабанов К.О. Що ж таке технологія навчання? // Шлях освіти. 1999. №3. С.24.
3. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів // Початкова школа. 2003. №№ 6, 7.
4. Белкіна О.В. Критичне мислення учнів початкових класів//Практична психологія та соціальна робота. 2005. №4. С.37-43; №5. С. 37-45.
5. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна школа. 2001. №2.
6. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие – 3-е изд.перераб. и доп. М.: издательство «Ось-89», 2007. 256с.
7. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як його навчити. Х.: «Основа», 2007. 112 с.
8. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологи. 1966. № 6. С. 41-44.
9. Гамалій А.Т. Ігри та цікаві вправи з української мови для 1 класів. К.: Рад школа, 1981. 98 с.
10. Гоголь Н. Ігри на уроках читання як один із засобів естетичного виховання // Поч. школа. 2000. № 1. С. 19-21.
11. Дж. Родари. Грамматика фантазии. Введение в искусство придумывания историй. М.: Прогресс, 1978. 206 с.
12. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
13. Доман Г. Гармоничное развитие ребенка. М., 1996. 538с.
14. Жуковська Р.И. Игра и ее педагогическое значение. М.: Педагогіка, 1975. 112 с.
15. Зайцев В.Н. Технология совершенствования учебных умений // Нач. шк. 1997. №5. С. 85-90.
16. Зайцев Н. Возвращение в детство: [Метод. система Николая Зайцева] // Нач. шк. («Первое сент.»). 1994. №13. С. 7.
17. Зайцев Н. Письмо. Чтение. Сет. СПб., 1997. 242.
18. Зайцев Н. Сенсація? Трудно повірити? //Педагог. вестник. 1994. №1. С.43-65.
19. Землянская Е. Обучение в сотрудничестве // Учитель 2002. № 3. С. 12-14.
20. Игры и упражнения в обучении шестилеток /Под ред. Седж Н.В. М.: Просвещение, 1986. 165 с.
21. Інтерактивні технології навчання // Сільська школа України. 2004. №16

22. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод, посіб. Авт.-уклад.: О.Пометун, Л.Пироженко. К.: АПН, 2002. 136с.
23. Кларин М.В. Игра в учебном процессе// Сов.педагог. 1985. № 6. С. 57-61.
24. Князьська Л., Прокопенко В. Метод проектів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів //Поч. шк. 2007. № 5.
25. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник. Донецьк: Тов. «Юго-Восток, Лтд», 2006. 225с.
26. Котелянедь Н. Проектний метод навчання молодших школярів //Дайджест. № 12. 2001. С. 57-59.
27. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку потенціалу учнів //Відкритий урок. 2002. № 5-6. С. 7-10
28. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання //Дивослово. 2004. № 10. С. 2-11.
29. Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д.; Наук. Ред.. Пометун О.І. Технології розвитку критичного мислення учнів. К.: Вид-цтво «Плеяди», 2006. 217 с.
30. Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навчальний посібник / О. А. Кучерук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 182 с
31. Кучерук О.А. Технологічний підхід до методів навчання мови. //vuzlib.com/content/view/406/84/
32. Лабенко О. Розвиток критичного мислення в середніх загальноосвітніх закладах // Рідна школа. №4. 2001. С. 68-70
33. Макаровська М. Проектний день у 1 класі //Поч. шк. 2008.– № 11
34. Макрідіна Л. О. Використання сучасних технологій у педагогічній діяльності: ТРВЗ-педагогіка // Початкова школа. 1995. № 7.
35. Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления: Практическое пособие. Мн.: Харвест, 2003. 432 с.
36. Менджерлицкая Д.В. Воспитателю о детской игре. М.: Просвещение, 1983. 89 с.
37. Мороз Г.С. Подорож до країни казок // Розкажіть онуку. – 1997. –№9. – С. 8.
38. Навчання і виховання учнів 4 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. О. Я. Савченко. К.: Видавництво «Початкова школа». 2005. 640 с.
39. Нагай Л.Розвиток молодшого школяра в процесі ігрової діяльності // Поч. школа. 1997.– № 6. С.42-44.
40. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / [Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В.

- Моисеева, А.Е. Петров ; под ред. Е.С. Полат]. М. : Академия, 2003. 125 с.
41. Огнева Н. Играем по системе ТРИЗ // Дошк. восп. 1998. № 5.
 42. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів // Початкова школа, 2005. С. 53-64.
 43. Освітні технології: Навчально-методичний посібник /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
 44. Паскал Н Використання гри та ігрових ситуацій на уроках читання// Поч. школа. 1997. № 6. С. 44-45.
 45. Пехота О.М. Освітні технології: Навчально-методичний посібник // За заг.ред. О.М.Пехоти. К.: А.С.К., 2002. 255с.
 46. Підготовка майбутніх учителів до застосування нових технологій навчання у початковій малокомплектній школі: Монографія / Н.Г.Баліцька, О.А.Біда, Г.П.Волошина та ін.; За заг.ред. Н.С.Побірченко. К.: Науковий світ, 2004. 125с.
 47. Подранецька Н. Застосування проектних технологій на уроках української мови та літератури як один із напрямків розвитку мовної особистості /Н. Подранецька // Українська мова і література в школі. 2006. № 4. С 22-25.
 48. Пометун О. Як оцінити діяльність учнів на уроці // Доба, №2. 2002. С.2-6.
 49. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивне навчання як сукупність технологій //Сільська школа України. 2004. № 16-17. С. 24-32.
 50. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід.– К.: А. П. Н.; 2002. 136 с.
 51. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
 52. Пометун О.І., Комар О.А. Підготовка вчителів початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ. Умань: РВЦ «Софія». 2007. 65с.
 53. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять / Упоряд. О.Онопрієнко. К.: Шк. світ., 2008. 128 с.
 54. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічні технології: Навчальний посібник. Харків: Колегіум, 2005. 224с.
 55. Прочан В.І. Метод проектів як педагогічна технологія. <http://www.nbuv.gov.ua/portal>
 56. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 360 с.
 57. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів К.: Рад. шк., 1982. 214 с.

58. Селевко Г.А. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т. 1. М.: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.
59. Селевко Г.А. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т. 2. М.: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.
60. Стріха А.Д., Гуревич А.Ю. Цікава грамати́ка. К.: Рад. школа, 1991. 124 с.
61. Сысоева И. А. Проектный метод в обучении школьников. На пути к 12-летней школе., М.: РАО. ИОСО. 2000. С. 142-147.
62. Телячук В. П., Лесіна О. В. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ у початковій школі. Харків, 2007. 112 с.
63. Тягло О. В., Цимбал О. М., Цимбал П. В. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі // Початкова навчання та виховання. № 19–21 (167–169) липень 2008 р.
64. Тягло, А. В., Воропай, Т. С. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. Харьков: Изд-во Ун-та внутренних дел, 1999. 285 с.
65. Уявлення про інтелект дитини варто змінити: Методика Зайцева // Освіта. 1994. №78/79. С. 9.
66. Шеповальников А. Технология обучения Зайцева // Пед. вестн. 1996. №7. С. 9.